

ÇOCUKLARIN GELİŞİM SÜREÇLERİ VE OKULA BAŞLAMA

ÇOCUKLARIN GELİŞİM SÜREÇLERİ VE OKULA BAŞLAMA

Katkı Sunan ve Destekleyen Dernekler

- Türkiye Çocuk ve Genç Psikiyatrisi Derneği
- Gelişimsel Pediatri Derneği
- Sosyal Pediatri Derneği
- Türkiye Milli Pediatri Derneği
- Türk Pediatri Kurumu
- Türkiye Çocuk Cerrahisi Derneği

Çocukların Gelişim Süreçleri ve Okula Başlama

*Birinci Baskı, Eylül 2012, Ankara
Türk Tabipleri Birliği Yayınları*

TÜRK TABİPLERİ BİRLİĞİ MERKEZ KONSEYİ

GMK Bulvarı Şehit Daniş Tunalıgil Sok.

No:2 Kat:4, 06570 Maltepe / ANKARA

Tel: (0 312) 231 31 79 • Faks: (0 312) 231 19 52-53

e-posta: ttb@ttb.org.tr • <http://www.ttb.org.tr>

SUNUŞ

Milli Eğitim Bakanlığı İlköğretim Kurumları Yönetmeliği'ne göre önceden, 31 Aralık'ta 72 ayını dolduran çocukların ilköğretime kaydı yapılmakta idi. Kamuoyunda çok tartışılan ve “4+4+4 Eğitim Sistemi” olarak bilinen yasal düzenleme, ardından bu Yönetmelik'teki 21 Temmuz 2012 tarihli değişiklikle Eylül ayı sonunda yaşı 60-66 ay arasındakilerden velisinin yazılı isteği bulunan çocuklar ve 66 ayı doldurmuş çocukların doğrudan ilkokula kaydedilmesi gündeme gelmiştir. Ailelerin ve eğitimcilerin karşı çıkması üzerine bilindiği gibi Milli Eğitim Bakanlığı ve sonra da Sağlık Bakanlığı tarafından 66-72 aylık çocuklarını okula göndermek istemeyen aileler için konunun “tanılı” doktor raporu ile çözümlenmesi yolu gösterilmiştir. Okula başlama sürecinin çocukların yüksek yararını gözetecek şekilde ele alınabilmesini sağlamak amacıyla bu çalışma yapılmıştır.

Çocuğun Fiziksel, Zihinsel ve Ruhsal Gelişimi Üzerine Kısa Bilgilendirme

Bugün evrensel düzeyde kabul edilmiş bilgilerden çocukların fiziksel, zihinsel (zeka) ve ruhsal (psikolojik) gelişimlerinin birkaç evrede tamamlandığını biliyoruz. Her evrenin kendine göre özellikleri vardır ve her evrede yeni gelişen bazı beceriler ortaya çıkar, örneğin ilk bir yaşta (bebeklik dönemi) önce herşeyi ağzına götürürken sonra dış dünyayı algılamaya yönelik beceriler kazanır, dişleri çıkmaya başlar, kaşık tutmayı, emeklemeyi ve sıralamayı öğrenir, gibi. Okul öncesi ya da oyun dönemi olarak kabul edilen 3 - 5 yaş (72 aya kadar) dönemindeki çocukların bazı özellikleri oyun kurabilme, oyun çerçevesinde bazı kuralları öğrenebilme, başka çocuklarla birlikte oyun oynayabilme, ilgisini çeken şeylere dikkatini vermeye başlama (ama henüz dikkat süreleri bir ders saati boyunca sürdürebilecekleri kadar uzun değildir), somut düşünme (neden-sonuç ilişkisi kuramama), kendisinden yapması istenen davranışları veya kendi yaptığı davranışların sonuçlarını kestirememeye, büyüsel şekilde düşünme (ben istiyorum, o halde olur) şeklinde sıralanabilir. Özellikle davranışların neden ve sonuçlarını algılayamama bu yaş çocuğunun henüz kendini tehlikelerden koruyamayacağının da bir göstergesidir.

Oyunun ve Okul Öncesi Eğitimin Önemi

Bu yaşta çocuğun en önemli uğraş alanı oyundur ve oyun oynayarak hem psikolojik yapısını geliştirir ve olgunlaştırır, hem de öğretici oyunlarla yeni şeyleri öğrenip zekasını geliştirme fırsatı bulur. 5 yaş çocuğunun dikkat süresi çok kısa olduğundan karşınıza alıp bir şey anlatarak öğrenmesini sağlamak zordur, ama onun ilgisini çekecek bir öykü anlatarak veya birlikte oyun kurup oynayarak öğrenmesi sağlanabilir. Oyun, çocuğun sadece öğrenme aracı değil aynı zamanda iç sıkıntısı veya kendi dünyasında çözemediği durumlara kendince çözümler bulma aracıdır yani bir anlamda psikolojik rahatlama yoludur. O nedenle de tüm batı ülkelerinde, bu bilimsel verilere dayanarak 3-5 yaş arası çocuklar oyunun en temel etkinlik olduğu ortamlarda okul öncesi eğitimine alınır ve bu kurumlarda çocuğun hem zihinsel ve fiziksel becerileri geliştirilmeye çalışılır hem de akranlarıyla ilişki kurmayı, paylaşmayı, birlikte oyun oynamayı öğrenerek sosyal yönden de gelişimi sağlanır. Bu şekilde 3 yaşında okul öncesi eğitim kurumlarına gitmeye başlamış olan çocuk 2 yılda (prekindergarden) gösterdiği gelişim doğrultusunda 5 yaşa geldiği zaman okula hazırlanabilmesi için anasınıfına (kindergarden) alınır. Burada yine oyunun yanısıra artık dikkatini vererek yapaca-

ğı resim, boyama, öykü anlatma gibi becerilerinin geliştirilmesine çalışılır. Bu bağlamda anasınıfı eğitimi çocuğun ilkokula başlamasından önceki hazırlık evresidir. Bu evreyi anasınıfına giderek tamamlamış olan çocukların 6 yaşta okula başladıklarında okulöncesi eğitimi almamış çocuklara göre birinci sınıfa çok daha rahat uyum sağladığı, öğrenmeye daha açık olduğu, öğrenme motivasyonlarının daha yüksek ve ders dinleme kapasitelerinin daha fazla olduğu araştırmalarla ortaya konmuş gerçeklerdir. Ülkemizde okul öncesi eğitim son yıllarda önem kazanmış olmasına karşın henüz ülke çapında yaygınlaştırılmış değildir ve mevcut okulların büyük kısmı ücretli olduğundan daha çok orta ve üst gelir düzeyindeki aileler yararlanabilmektedirler.

Erkenden Okula Başlamak Neler Doğurur?

Anasınıfı yaşına gelmiş bir çocuğu bu basamağı atlatarak okula başlatmak şunlara neden olacaktır:

1. Çocuğun gelişimini uygun şekilde tamamlayabilmesi için gereksinimi olan oyun zamanı çok azalacak, bu fiziksel-zihinsel-ruhsal gelişimini aksatacaktır.

2. Küçük yaşta okula başlayan çocuklarda ayrılık kaygısı bozukluğu görülme riski, altı yaşında ilkokula başlayanlara göre daha fazladır. Özellikle bu çocuklar okul öncesi eğitim almadılarsa risk daha da artmaktadır.
3. Dürtü kontrolü tam gelişmemiş olan 5 yaşındaki çocukların sınıfta davranış kontrolünü sağlamada, sırasında beklemede ve uyulması gereken kurallara uymada güçlükler yaşama riskleri fazladır.
4. Birinci sınıfta henüz bilemediği ve kazanmadığı bazı becerileri göstermesi, örneğin yerinde 40-50 dakika oturmak, birşeyi öğrenebilmek için dikkatini uzunca bir süre yoğunlaştırabilmek, sınıf kurallarına uymak gibi, beklenektir ve çocuk bunları yapmadığı için bocalayıp huzursuzlaşacaktır. Bu yaş çocuklarının duygularını sözel olarak ifade etme becerileri de henüz gelişmediğinden huzursuzluk durumunda genellikle ilk ortaya çıkan belirti çocuğun aşırı hareketlenmesidir. Elinde olmada ortaya çıkan bu hareketlenme sınıfta uyumunu büsbütün bozacak ve sıklıkla karşılaşıldığı gibi öğretmenler tarafından ‘hiperaktif’ olarak nitelendirilmesine yol açacak ve gereksiz yere doktora tedavi amaçlı gönderilmek durumunda kalabilecektir. Ayrıca

huzursuzluk ve aşırı hareketlenme çocuğun dikkatini yoğunlaştırmasını da önleyeceğinden öğrenme süreçlerini aksatacak ve zaten negatif konumda başladığı birinci sınıfta iyice gerilerde kalarak 'öğrenme bozukluğu' ya da 'zeka geriliği' gibi etiketlenmelere maruz kalacaktır.

5. Altı yaşından önce el-göz koordinasyonunun, ince motor becerilerin, işlemsel düşüncenin, soyutlama, odaklanma ve dikkati sürdürme becerilerinin yeterince gelişmemiş olması dolayısıyla bu yaşta ilkokula başlatılan çocuklar öğrenmede zorlanacaklar, öğrenme hızları daha yavaş olacak ve yazı yazmayı beceremeyebileceklerdir. Bu yaştaki çocukların okulda başarı elde etmede zorlanmaları gelişimsel açıdan normal olmasına karşın, okul programının gerektirdiği kazanımları elde edememeleri 'başarısızlık' olarak yorumlanacaktır. Gereksiz olarak 'zekâ geriliği', 'öğrenme güçlüğü' veya 'dikkat eksikliği' gibi tanımlara maruz kalacaklardır.
6. Tüm bu farklılıklar, çocukların kendilerini birbirleriyle karşılaştırması ve öğretmenden de çok uyarılar alması sonucunda, çocuk kendisini sınıfta başarısız olarak algılamaya başlayacak ve eğitimin daha başındayken kendine güven duygusu örselenecek, 'ben

başarısız biriyim' duygusu edinecektir. Yine araştırmalar göstermektedir ki eğitimin daha başında başarısızlık algısı kazanan çocuklar, zekaları normal olsa bile, okuldan çabuk soğumakta ve eğitime uzun süre devam edememektedirler. Ayrıca bu yaşta kazanılan başarısızlık ve güvensizlik duygularının çocuğun ileriki yıllardaki psikolojik ve zihinsel gelişimini, kimlik ve kişilik oluşumunu olumsuz etkilediği ve psikiyatrik hastalık geliştirme riskini arttırdığı yine araştırmalarca ortaya konmuş ve evrensel olarak kabul edilmiş gerçeklerdir.

7. Birinci sınıftan 6 yaş grubuna göre geriden başlayan 5 yaş çocuklarının bu durumu eğitim yaşamı boyunca böyle sürecektir ve ileride yine birlikte girmek zorunda kalacakları SBS, LYS, ÖYS gibi yarışma sınavlarında da başarı kazanma şansları çok düşük olacaktır.
8. İlkokul öğretmenlerinin aldıkları eğitim okul öncesi öğretmenliği eğitiminden farklıdır. Bu öğretmenler 5 yaş çocuğunun gelişimsel özelliklerini, eğitim gereksinimlerini ve onlara uygun eğitim yöntemlerini bilemeyeceklerdir. Bu durum da çocuklar için ilköğretim deneyiminde birçok boyutta örselenmelere yol açabilecek, öğretmenleri de zor durumda bırakabilecektir.

Sonuç ve Hekim Sorumluluđu

Özet olarak; okul eğitime katılabilmek için gerekli sosyal, duygusal, bilişsel, dil ve motor becerilerin gelişimi 6 yaştan (72 ay) önce tamamlanmadığından, beş yaş çocuğu (60-71 aylar arası) zihinsel, fiziksel, sosyal ve psikolojik olarak ilkokula henüz hazır değildir ve hazır olmadan okula başlamak çocuklar üzerinde örselleyici etki yapacak, psikolojik baskı yaratarak çeşitli psikiyatrik sorunların da ortaya çıkmasına yol açacaktır.

Bu durumda 5 yaş çocuklarının ilkokul birinci sınıfta karşılaşacakları örselenmeler koruyucu hekimlik sorunu olarak karşımıza çıkmaktadır. Aileleri çocuklarını bilimsel olarak ortaya konan yaştan daha erken okula başlamaya zorlamak, eğer okula başlatmak istemiyorlarsa çocuk doktorlarından “tanılı” bir rapor almaya yönlendirmek başlı başına bir sorun olmuştur.

Bu çocukların ilkokula başlama zorunluluğunu ortadan kaldıracak olan raporların hekimlerce düzenlenmesi çocukları bu örselenmelerden korumak ve ileride ortaya çıkacak ruh sağlığı risklerini azaltmak açısından mesleki bir sorumluluktur. Bu raporların çocukları etiketlemeden aşağıdakine benzer şekilde yazılması uygun olacaktır:

‘Değerlendirmesi yapıldığında yaşı _____ (ay) olan _____ (çocuğun adı) içinde bulunduğu yaşın özellikleri nedeni ile bedensel, zihinsel, duygusal ve sosyal gelişimi açısından ilkokula başlamak için hazır değildir. Anasınıfına devam etmesi uygundur.’

KAYNAKLAR

1. http://mevzuat.meb.gov.tr/html/225_0.html
2. Gander MJ, Gardiner HW (1981) Child And Adolescent Development. (Çeviri: Çocuk ve Ergen Gelişimi, 1993, ed. B. Onur) İmge Kitabevi, Ankara, s: 229, 232, 315.
3. Schwab-Stone ME, Henrich CH (1996) School consultation. Child and Adolescent Psychiatry-A Comprehensive Textbook (Second Edition) içinde M. Lewis (ed). Williams & Wilkins, Maryland USA s:1085-1092.
4. Öztop D, 'Oyun ve Okul Çocuklarının Ruhsal Değerlendirilmesi' (2008) Çocuk ve Ergen Psikiyatrisi Temel Kitabı içinde, ed. F. Çuhadaroğlu ve ark., HYB Yayınevi, Ankara.
5. Uslu R, (2008) 'Gelişimsel Psikopatoloji' Çocuk ve Ergen Psikiyatrisi Temel Kitabı içinde, ed. F. Çuhadaroğlu ve ark., HYB Yayınevi, Ankara.
6. Demir T, (2008) 'Anksiyete Bozuklukları', Çocuk ve Ergen Psikiyatrisi Temel Kitabı içinde, ed. F. Çuhadaroğlu ve ark., HYB Yayınevi, Ankara.

7. Dursunkaya D, (2008) ‘Duygusal İstismar’, Çocuk ve Ergen Psikiyatrisi Temel Kitabı içinde, ed. F.Çuhadaroğlu ve ark., HYB Yayınevi, Ankara.
8. Tüzün Ü, (2012) ‘Çocuk Gelişiminde Psikopatoloji Yönünden Risk Etkenleri’, Güncel Çocuk Sağlığı: Pediatrik Ruh Sağlığı içinde , ed. F. Çuhadaroğlu, RNA yayınevi, Ankara.

Türk Tabipleri Birliği

GMK Bulvarı Ş. Daniş Tunalıgil Sok. No: 2 / 17 - 23, 06570 Maltepe - Ankara

Tel: (0 312) 231 31 79 | Faks: (0 312) 231 19 52 | e-posta: ttb@ttb.org.tr | <http://www.ttb.org.tr>